

Grunnlovsforslag 35

(2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Eivind Smith vedtatt til fremsettelse av Michael Tetzschner, Elin Rodum Agdestein og Regina Alexandrova

Dokument 12:35 (2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Eivind Smith vedtatt til fremsettelse av Michael Tetzschner, Elin Rodum Agdestein og Regina Alexandrova om endring i § 5 (om Kongens immunitet)

Til Stortinget

Bakgrunn

Grunnloven § 5 er en nøkkelformulering vedrørende ansvar for den utøvende makt: Mens Kongen nyter absolutt juridisk immunitet, påhviler ansvaret Kongens råd (regjeringen).

Allerede fra starten var disse utgangspunkter supplert gjennom bestemmelsene i Grunnloven § 30 om hva en statsråd må gjøre for å unngå konstitusjonelt ansvar for vedtak av Kongen i statsråd (se også § 15 om det parlamentariske ansvaret og §§ 86–87 om riksrettsansvaret). Senere (1911) ble systemet perfektionert gjennom endring i § 31 for å gjøre det klart at statsministerens kontrasignatur er avgjørende for vedtakenes gyldighet.

Derved er det underliggende prinsippet om at makt skal være ledsaget av ansvar, godt ivaretatt. Dertil kommer den rimelige antagelse om at alvorlige lovbrudd mv fra monarkens side vil reise spørsmålet om den monarkiske regjeringsformens videre skjebne.

I 2004 ble det foreslått å endre grunnloven for å oppheve Kongens immunitet (Dokument nr. 12:19, 2003–2004). Kontroll- og konstitusjonskomiteen fant imidlertid «ikke grunn til å endre nåværende bestemmelse og anbefaler at forslaget ikke bifalles» (Innst. S. nr. 225, 2007–2008). Under stortingsbehandlingen 22. mai 2008 ble forslaget enstemmig forkastet, idet taleren fra forslagsstillernes parti (SV)

nøyde seg med å vise til den tette sammenhengen mellom dette forslaget og forslagene om å erstatte monarkiet med en republikansk statsform.

Konstitusjonelle bestemmelser om visse former for immunitet for statssjefen er vanlig ikke bare i monarkiske, men også i republikanske statsformer. I lys av Stortingets befatning med disse spørsmål i de senere år, må det kunne legges til grunn at grunnlovsbestemmelsen om immunitet for statssjefen i Norge vil bli beholdt så lenge den monarkiske regjeringsformen består (jf. Grunnloven § 1).

Nærmere om forslaget

Dagens immunitetsbestemmelse lyder slik:

«Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages»/»Kongens person er heilag; han kan ikke lastast eller skuldast for noko.»

Innledningsordene om Kongens hellighet må forstås i lys av at de har stått uendret siden 1814 og altså kom til samtidig som Eidsvoll-forsamlingen vedtok at Kongen skulle føre tittelen Konge av Guds nåde («af Guds Naade Norges Konge», se § 3). Den sistnevnte bestemmelsen falt bort allerede i november samme år. Samtidig fikk november-grunnloven en bestemmelse om Kongens kroning og salving i Trondhjems Domkirke (§ 10). Formålet var her å markere Norge som eget kongerike adskilt fra det svenske; følgelig falt denne bestemmelsen bort etter unionsoppløsningen i 1905.

Kongens posisjon som overhode for den lutherske kirken frem til grunnlovsendringene i 2012 bygget ikke på noen oppfatning om personlig hellighet. Det samme gjelder selvsagt Kongens plikt etter dagens § 4 til å «bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion».

Karakteristikken «hellig» i Grunnloven § 5 har altså blitt stående alene igjen etter at den siste rest av et religiøst begrunnet kongesyn falt ut av Grunnloven

gjennom opphevelsen av kroningsbestemmelsen i 1908.

I dag er karakteristikken «hellig» uten betydning for meningsinnholdet i grunnloven § 5, jf. Johs. Andenæs, *Statsforfatningsretten i Norge*, 8. utg. (1998) s. 136 og Eivind Smith, *Konstitusjonelt demokrati. Statsforfatningsretten i prinsipielt og komparativt lys*, 3. utg. (2015) s. 240. Kongens juridiske immunitet vil altså være nøyaktig den samme dersom første punktum i § 5 helt enkelt lød «Kongens person kan ikke lastes eller anklages»/»Kongens person kan ikke lastast eller skuldast for noko». Også den enda enklere formen «Kongen kan ikke lastes eller anklages»/»Kongen kan ikke lastast eller skuldast for noko» kan tenkes.

Forenkling av grunnlovsteksten i samsvar med dette vil ikke endre bestemmelsens juridiske meningsinnhold. Dermed er det ingen grunn til å beholde kilden til misforståelse som ligger i dagens formulering. Grunnlovsendring på dette punkt vil altså stemme godt med Stortingets bestrebelser i 2014 på å gjøre grunnloven mer tilgjengelige gjennom språklig modernisering og utforming på begge offisielle målformer.

Det bør endelig nevnes at en slik grunnlovsendring vil fjerne den kilden til morskap som dagens formulering om hellighet lett inviterer til. Og siden det

neppe er noen som vil hevde at det norske monarkiets legitimitet i dag hviler på noen forestilling om en konge av Guds nåde, vil modernisering av teksten på dette punkt ikke medføre noe tap for de mange som ønsker å opprettholde en monarkisk regjeringsform i Norge.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Grunnloven § 5 første punktum skal lyde:

Alternativ 1:

Kongens person kan ikke lastes eller anklages.

–

Kongen personleg kan ikkje lastast eller skuldast for noko.

Alternativ 2:

Kongen kan ikke lastes eller anklages.

–

Kongen kan ikkje lastast eller skuldast for noko.

30. september 2016